

Italiensk frihedsontologi i Schellings ånd

Lundsgaard-Leth, Kresten

Published in:
Slagmark

Publication date:
2013

Document Version
Også kaldet Forlagets PDF

[Link to publication from Aalborg University](#)

Citation for published version (APA):
Lundsgaard-Leth, K. (2013). Italiensk frihedsontologi i Schellings ånd. *Slagmark*, (66), 239-42.
<https://tidsskrift.dk/slagmark/article/view/104202>

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal -

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at vbn@aub.aau.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

stidspunkt i drabssager; blodtypebestemmelser og DNA-teknologi; og gerningsmandsprofilering.

Anders Dræby Sørensen

Italiensk frihedsontologi i Schellings ånd

Luigi Pareyson:

Person og eksistens (oversat fra italiensk og med efterskrift af Jens V. O. Nielsen), Aarhus Universitetsforlag, 2011, 384 sider, 349,95 kr.

Den italienske eksistensfilosof og hermeneutiker Luigi Pareyson (1918–1991) regnes i sit hjemland for én af det 20. århundredes væsentligste filosoffer. Pareyson var lærer for så prominente tænkere som bl.a. Umberto Eco og Gianni Vattimo, og studerede selv under bl.a. selveste Karl Jaspers i Heidelberg. Det gælder i øvrigt - til de flestes formodentlige overraskelse - at Pareyson faktisk gav sit oprindelige bud på en moderne, filosofisk hermeneutik tidligere endnu end de to tænkere, der ellers opfattes som fortolkningsfilosofiens sædvanlige faderfigurer; nemlig Hans-Georg Gadamer og Paul Ricoeur.

På dansk forelå indtil for nylig oversættelser af en mindre del af Pareysons *Æstetik – Formskabelsens teori* (1954) (der vel at mærke omtales rosende i Gadamers *Wahrheit und Methode*) såvel som af hans temmelig komprimerede men også uhyre læseværdige afskedsforelæsning fra 1988, *Frihedens filosofi*, der tilmed er forsynet med et fint forord fra danske Søren Gosvig Olesens pen. Samme Gosvig arbejder efter sigende på en oversættelse af det omfattende og sene hovedværk, *Ontologia della libertà*, der udkom posthumt i 1995, og som en syg og følgelig stærkt svækket Pareyson møjsommeligt arbejdede på i de sidste par årtier af sit liv.

Selvom Pareysons sene mellemværende med en Schelling-inspireret frihedsontologi efter alt at dømme udgør forfatterskabets filosofiske kulmination, er det afgjort tiden og koncentrationen værd

foreløbig at kaste sig over den nyligt oversættede moppedreng, *Eksistens og Person* fra 1950 (sidenhen modificeret i udgaver fra 1960, 1966 og 1985), der således har status som Pareysons tidlige(re) hovedværk. Værket er oversat til et fint læseligt (om end en smule arkaisk) dansk og desuden forsynet med et hele 129 sider langt efterskrift af Jens Viggo Olavi Nielsen, der af samme grund(e) må formodes at have investeret en hel del arbejde i denne udgivelse. Og hatten af herfor, selvfølgelig.

Eksistens og Person åbner (efter en "Introduktion" fra værkets fjerdeudgave) med en tekst om den fremtidige filosofiens "To muligheder – [nemlig] Kierkegaard og Feuerbach" - eller med andre ord: den moderne filosofis uomgængelige »Enten-Eller« mellem en (religiøst orienteret) eksistentialisme og (ateistisk orienteret) materialisme. Det er i denne sammenhæng Pareysons ikke længere fuldstændig uproblematisk præmis (jf. nyere læsninger af bl.a. Pip-pin, Gabriel, Houlgate, Žižek m.fl.), at »hegelianismens [i.e. den rationalistiske metafysiks] opløsning« og sammenbrud implicerer en genovervejelse »om muligheden af at filosofere« (s. 87), der i sidste instans nødvendiggør et sådant valg.

Af forskellige mere eller mindre overbevisende grunde mener Pareyson, at vi har *filosofiske* grunde til at følge i eksistenstænkningens – snarere end materialismens – fodspor. For det første leverer eksistentialismen den mest konsekvente kritik af det »fornuftens overmod«, der kendetegnerne »nutidens krise« (ibid.). For det andet rummer eksistentialismen en reel forståelse for den *virkelige* trussel fra (eller mulighed for) såvel ateistisk materialisme som nihilisme, der ikke – så at sige – bliver gengældte. Eller som Pareyson udtrykker det: »Skønt Kierkegaard bevarer den nærværende mulighed af en position som Feuerbachs, så kontemplerer Feuerbach omvendt ikke muligheden af en Kierkegaard, hvilket medfører, at alternativets to muligheder ikke er ligeværdige« (s. 13). Disse afgørende argumenter fremstår for denne anmelder på flere måder som tvivlsomme. Eksempelvis kan, som jeg læser det, »en Kierkegaard« udelukkende tolerere muligheden for en position som Feuerbachs ved akkurat at udelukke, at en *objektiv* sandhed i realiteten skulle kunne være sandheden for et eksisterende *subjekt*. Eller anderledes udtrykt: Kierkegaard gør materialismen meningsfuld på sine *egne* (eksisten-

tielle) præmisser, akkurat som Feuerbach (udelukkende!) ville kunne give mening til en Kierkegaardsk religiøsitet ved at "oversætte" den til noget i retning af en objektivt (altså historisk-politisk) indlejret projektion. For det tredje er strukturen i Pareysons argument sært magen til John Stuart Mills heller ikke just uangribelige begrundelse i sine *Utilitarianism*-essays for, at Sokrates skulle have mere ret end den uuddannede mht. kvaliteten af forskellige præferencetyper, fordi han - vel at mærke i modsætning til den uddannede - kender til såvel intellektuelle som mere sanselige lyster. Jeg er aldrig blevet overbevist af Mills argument, og bliver det heller ikke for indeværende af Pareysons "variation".

Styrken i *Eksistens og person* ligger langt snarere i, hvad Pareyson så stiller op med det valg til fordel for en mere eksistensorienteret tænkning, han nu engang har truffet. Det viser sig tilmed i løbet af de 12 essays (foruden en "Introduktion" henholdsvis en "Konklusion"), som værkets tre dele indeholder, at Pareyson ønsker at fremskrive et begreb om »personen«, der ikke kun trækker veksler på eksistentialismens subjektforståelse, men også ser sig selv som en »berigtigelse« af denne (s. 229). Det er i denne sammenhæng Pareysons anke, at eksistensfilosofien, når alt kommer til alt, ikke har formået at overskride hegelianismens forfejlede filosofiforståelse, eftersom den i sin iscenesættelse (hos bl.a. Kierkegaard) af eksistensens subjektive sandhed overfor tænkningens logiske objektivitet i vid udstrækning er forblevet indenfor en uacceptabel og falsk dikotomi mellem væren som tænkning (Hegel) og væren som eksistens (Kierkegaard).

Pareysons videreudvikling - og overskridelse - af eksistenstænkningen, der skal rette op på disse mangler, og som han henviser til som en art »ontologisk personalisme«, trækker på sin side eksplícitte veksler på en anden af den tyske idealismes hovedpersoner, nemlig Friedrich Wilhelm Joseph Schelling. I flere af sine essays udvikler Pareyson således et Schelling-inspireret personbegreb, der især handler om, hvorledes den menneskelige friheds udspændthed - eller »ambivalens« - mellem aktivitet og passivitet, håb og angst samt godt og ondt »har en objektiv årsag i virkelighedens ambivalens«. Denne ontologiske *Aufhebung* af eksistensfilosofien, der samtidig er en art venden tilbage til proto-eksistenstænkeren Schelling,

er således ikke først at fremmest at forstå som en »fænomenologi om den menneskelige frihed, men [...] en ontologi for den oprindelige frihed, der udgør virkelighedens og eksistensens begyndelse« (s. 31). Det kan ikke lade sig gøre at yde retfærdighed mod Pareysons komplekse argumenter for sin personalisme hér, men Pareysons synspunkter er ganske givet ikke blevet mindre aktuelle, efterhånden som flere filosoffer (bl.a. Hutter, Hogrebe og allerede nævnte Gabriel og Žižek) i de senere år synes at have genoptaget Schelling.

Jens Viggo Olavi Nielsens omfattende, grundige og samvittighedsfulde ”Efterord” er helt afgjort også værd at læse. Det er desuden bemærkelsesværdigt, hvordan Olavi Nielsen her lægger sig grundigt ud med den anden af Danmarks bedst kendte Pareyson-fortolkere, nemlig Søren Gosvig Olesen.

Kresten Lundsgaard-Leth

Tilbage til fremtiden – et pragmatisk værks mystiske genkomst

John Dewey:

*Unmodern Philosophy and Modern Philosophy,
Southern Illinois University Press,
2012, 352 sider, 60,00 USD.*

Da han var i begyndelsen af firserne, midt under 2. verdenskrig, påbegyndte den nok største af de klassiske amerikanske pragmatister, John Dewey (1859-1952), et værk som skulle opsummere hans livsværk og udgøre ”en ’social’ fortolkning af filosofers, hvis ikke filosofiens, historie” - en filosofiens kulturhistorie. Men da manuskriptet næsten var færdigt slog skæbnen til og i noget som minder om en scene fra en ikke helt troværdig film glemte Dewey det i en taxa hvorefter han aldrig så det igen og opgav at begynde forfra. Siden hans død har Dewey-interesserede forskere naturligt nok spekuleret over hvad indholdet af denne bog ville have været og om den ville have rummet nye, interessante tanker. Men samtidig har de også været bevidste om at det selvfølgelig var en håbløs og nytteløs